

Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1937 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehåft följande, inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen från första kammaren nr 33 av herr *Hamrin m. fl.* och nr 203 av herr *Martin Andersson m. fl.* samt från andra kammaren nr 68 av herr *Carlström m. fl.*, nr 114 av herr *Andersson i Rasjön m. fl.*, nr 171 av herr *Nordström i Kramfors m. fl.*, nr 351 av herr *Olsson i Stockholm m. fl.* och nr 406 av herr *Skoglund m. fl.*

Motionerna I: 203 och II: 406, vilka väckts i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 38 med förslag till förordning om moderskapspenning m. m., hava förut, utom i vad de avse rationalisering av socialvården, blivit föremål för behandling i utskottets utlåtande nr 38 över nämnda proposition.

För de yrkanden, som framställts i motionerna, redogöres här nedan. I fråga om de skäl, motionärerna anfört, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i detta utlåtande, hänvisa till motionerna.

Utskottet kommer att behandla de föreliggande spörsmålen i olika avdelningar enligt följande disposition:

A. Rationalisering av socialvården; lagstadgad rätt till hjälp för alla ofrivilligt nödlidande; principerna för behovsprövningen i fattigvårdslagen; formerna för fattigvårdsunderstöd; avskaffande av återbetalningsskyldighet i fråga om erhållen fattigvård; avskaffande av beteckningen »fattigvård».

B. Avskaffande av eller ändring i hemortsrättsbestämmelserna i fattigvårdslagen; fattigvårdens förstatligande; m. m.

C. Barns försörjningsplikt mot föräldrar m. m.

A. Rationalisering av socialvården; lagstadgad rätt till hjälp för alla ofrivilligt nödlidande; principerna för behovsprövningen i fattigvårdslagen; formerna för fattigvårdsunderstöd; avskaffande av återbetalningsskyldighet i fråga om erhållen fattigvård; avskaffande av beteckningen »fattigvård».

I motionerna I: 33 och II: 114, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande omarbetning av nuvarande bestämmelser för samhällets hjälpverksamhet, syf-

tande till ett planmässigt samordnande av den nu splittrade hjälpverksamhetens skilda former, samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen må föranleda. Motionärerna framhålla bl. a., att de anse skäl föreligga för en skyndsamt bedriven utredning i syfte att åvägbringa sådana former för den sociala hjälpverksamheten, att det förödmjukande och socialt stötande, som anses vidlåda den nuvarande fattigvården, undvikes. Utredningen bör även omfatta utarbetande av förslag till en enhetlig och systematiskt sammanhängande lagstiftning om den sociala hjälpverksamheten.

I motionerna I: 203 och II: 406, vilka äro likalydande, hemställes, såvitt nu är fråga, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsammaste förnyad utredning och förslag angående nödvändigheten av att genomföra en rationalisering av socialvården, varvid hänsyn bör tagas till möjligheterna att inpassa de befolkningspolitiska åtgärderna i ett enhetligare och förenklat socialt organisationsväsende.

I motionen II: 351 hemställes om skrivelse med begäran om skyndsamt utredning och förslag till en omläggning av gällande fattigvårdslagstiftning i enlighet med i motionen angivna synpunkter. Motionärerna framhålla nödvändigheten av en fullständig omläggning av systemet för den samhällliga sociala hjälpen så att den icke får fattigvårds karaktär. Riktlinjerna för samhällets sociala hjälpverksamhet har i motionen sammanfattats i sju punkter. Motionärerna eftersträva emellertid närmast en omjustering av fattigvårdslagen, vilken för dem ter sig otillfredsställande ur såväl social som ekonomisk synpunkt. I motionen anföres bl. a., att med stöd av fattigvårdslagens bestämmelser hade nödställda arbetslösa avvisats av fattigvårdsmyndigheterna under framhållande av att »de icke ägde befogenhet lämna hjälp till friska och arbetsföra personer». För de berättigade understödstagarna hade hjälpen knappats in till långt under behovsgränsen, och de hjälpsökande hade gallrats på ett sätt som vore samhället föga värdigt. I motionen göras vidare vissa erinringar mot den i fattigvårdslagen stadgade återbetalningsskyldigheten.

Motionen II: 171 utmynnar i yrkandet, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag om fattigvårdens omläggning jämte revision av fattigvårdslagen i den riktning, som i motionen angåves.

I sistnämnda motion framhålles bl. a.: Fattigvårdsmyndigheterna toge vid behovsprövningarna större hänsyn till kommuners och skattebetalares ekonomiska intressen än till de hjälpsökandes behov. Vidare berättigade icke ofrivillig arbetslöshet i och för sig till hjälp åt den arbetslöse. De missförhållanden dessa brister i lagen åstadkommit kunde inte undanröjas på annat sätt än genom en lagstiftning, som utan undantag uttryckligen tillförsäkrade alla ofrivilligt nödlidande rätt till hjälp. Denna rätt borde tillerkännas envar, som bevisligen befunde sig under visst i lagen fastställt existensminimum. I fattigvårdslagen borde införas bestämmelser om att understöd i hemmen, undantagandes bränsle, skulle utgå i kontanter, såvitt icke hjälpmottagare bevisligen missbrukade erhållet understöd. Återbetalningsskyldigheten i frå-

ga om fattigvården borde i allmänhet slopas. Ordet »fattigvård» borde avskaffas och samhällets hjälpverksamhet i stället betecknas på ett sätt, som icke medförde, att etiketten »fattig» åsattes den hjälpmottagande.

Utskottet vill till en början lämna en *översikt över gällande bestämmelser angående bedrivande av hjälpverksamhet för arbetslösa.*

Enligt 1 § *fattigvårdslagen* skall fattigvård utgivas till minderårig eller den som till följd av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter är oförmögen att genom arbete försörja sig och som saknar medel till sitt livsuppehälle, därest hans behov ej annorledes avhjälpes. Bland de förutsättningar, som enligt denna paragraf medföra skyldighet för kommunen att utgiva fattigvård, finnes alltså arbetslöshet icke upptagen. Till arbetslös persons minderåriga barn är kommun emellertid i enlighet med paragrafen vid behov pliktig att utgiva fattigvård.

Därest fattigvårdssamhälle utger fattigvård i andra fall än dem, som omförmålas i 1 § i *fattigvårdslagen*, äger samhället jämlikt de i 2 § i samma lag givna bestämmelserna fastställa de grunder för fattigvården, som böra av samhällets fattigvårdsstyrelse iakttagas. I praxis har sedan länge erkänts, att fattigvård enligt 2 § må utgivas i anledning av arbetslöshet och att sådan fattigvård jämväl må lämnas direkt till den arbetslöse. I övrigt torde böra nämnas, att 2 och 23 §§ upptaga bestämmelser om att fattigvårdssamhälle och fattigvårdsstyrelse hava att ombesörja, att den som finnes vara i behov av fattigvård erhåller sådan.

Enligt 27 § *fattigvårdslagen* meddelas fattigvård i allmänhet genom, bl. a., »understöd i hemmet». Då sådant understöd lämnats, bör fattigvårdsstyrelsen enligt 30 § vaka över att beviljat understöd behörigen användes.

För utgiven fattigvård föreligger återbetalningsskyldighet, i den mån fattigvårdsstyrelsen icke finner skäl till eftergift. I 64 § i *fattigvårdslagen* uppräknas emellertid vissa omständigheter, vilka kunna medföra, att fattigvårdssamhälle äger bestämma, huruvida ersättningsskyldighet för uppburen fattigvård skall äga rum.

I kungörelsen den 30 juni 1934 angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet stadgas, att dylik verksamhet vid oförvållad arbetslöshet bedrivs under tre huvudformer, nämligen dels statliga och statskommunala reservarbeten, dels kontantunderstödsverksamhet och dels särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten. I kungörelsen lämnas vissa föreskrifter angående behörigheten att uppbära arbetslöshets-hjälp. Dessa bestämmelser innebära i huvudsak, att hjälp endast må lämnas till den som är arbetsför och oförvållad arbetslös samt efter verkställd prövning befunnits vara i behov av hjälp. Återbetalningsskyldighet föreligger icke för arbetslöshetshjälp, som uppburits i enlighet med kungörelsens bestämmelser. Enligt 43 § i kungörelsen må dagunderstöd icke utgå till den, som i anledning av arbetslöshet åtnjuter fattigvård för sig eller sin familj av annat slag än som avses i 50 § 2 mom. i lagen om fattigvården eller som

utgöres av sjukhusvård åt någon, i förhållande till vilken den arbetslöse är att anse såsom familjeförsörjare. Utgår fattigvård på annat sätt än sålunda angivits, må dagunderstöd enligt arbetslöshetshjälpkungörelsen icke utgå, såvida icke den lämnade fattigvården varit tillfällig och utgått i synnerligen trängande fall.

Genom *förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor* har i Sverige införts ett system för frivillig arbetslöshetsförsäkring. Den omständigheten, att medlem i erkänd arbetslöshetskassa för sig eller sin familj åtnjuter fattigvård, inverkar icke på hans rätt till daghjälp från kassan.

Hjälpverksamhet för oförvällat arbetslösa bedrives för närvarande, förutom i de genom författningsbestämmelser reglerade former, för vilka redogörelse i det föregående lämnats, ytterligare i form av anordnande av kommunala reservarbeten och utgivande av kommunala kontantunderstöd utan statsbidrag.

Beträffande tolkningen av den gällande rättens ståndpunkt i fråga om kommunernas befogenhet att utan statsbidrag och i annan ordning än fattigvårdslagen stadgar bevilja understöd till hjälp vid arbetslöshet vill utskottet nämna, att från regeringsrätten föreligger ett antal prejudikat i ämnet. Utskottet hänvisar till de fall, som omnämnts i regeringsrättens årsbok för 1933 sid. 15 samt för 1934 S. 31, 209 och 299. I ett vart av dessa fall, där klagan fördes mot ett av kommun meddelat beslut om understöd vid arbetslöshet, blev beslutet undanröjt på den grunden, att beslutet innebure, att understöd av kommuns medel kunde komma att beredas medicinar av kommunen i annan ordning än gällande fattigvårdslag stadgade eller enligt bestämmelserna angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp vore medgivet, och att kommunen förty överskridit sin befogenhet. Befogenhet för kommun att utan statsbidrag anordna kontant understödsverksamhet vid arbetslöshet utan fattigvårds karaktär synes således förutsätta, att medgivande till sådan verksamhet lämnats i en författning.

Under de senaste åren hava från skilda håll framkommit förslag om vidtagande av mer eller mindre ingripande förändringar i det system för den samhälleliga arbetslöshetshjälpen, för vilket redogörelse lämnats i det föregående. Åtskilliga utredningar, som bedrivits under senare tid, hava berört dessa spörsmål. Utskottet vill i dessa avseenden allenast omnämna följande.

I *skrivelse den 21 juni 1933*, nr 356, hemställde riksdagen på förslag av särskilda utskottet (utlåt. nr 17), att Kungl. Maj:t måtte föranstalta dels om skyndsam utredning rörande reglering av förhållandet mellan den offentliga arbetslöshetshjälpen i dess olika former och den allmänna fattigvården, dels ock om skyndsam utredning beträffande omfattningen av kommunernas lagliga rätt att lämna arbetslöshetshjälp utan fattigvårds karaktär samt om behovet och lämpligheten av en laglig reglering av kommunernas verksamhet för arbetslöshetens bekämpande.

I anledning av denna skrivelse föranstaltade Kungl. Maj:t om en särskild utredning inom socialdepartementet rörande omfattningen av kommunal understödsverksamhet utan statsbidrag för hjälp åt arbetslösa. Av utredningen, som avsåg dels år 1932 och dels vissa tidpunkter år 1933, framgick, att dylik verksamhet förekom inom nära hälften av samtliga kommuner i riket. En närmare sammanfattning av de vid utredningen vunna resultaten återgives i organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhällseliga hjälpverksamhetens organisation m. m. (sid. 105—115).

I proposition nr 38 till 1934 års riksdag med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m. anförde föredragande departementschefen, statsrådet Möller, efter att hava redogjort för vad vid 1933 års riksdag och tidigare förekommit i frågan beträffande förhållandet mellan arbetslöshetsförsäkringen och fattigvården, bland annat, att en gränsdragning mellan arbetslöshetsförsäkringen och den allmänna fattigvården måste ingå som ett i led i ett allmänt åtskiljande av den med återbetalningsskyldighet förenade fattigvården och annan hjälp, som i skiftande former lämnas till följd av arbetslöshet. Ett dylikt åtskiljande sammanhänge nära med frågan om åstadkommande av en större enhetlighet vid förvaltningen inom kommunerna av den sociala hjälpverksamheten, vilken fråga vore för utredning överlämnad till de s. k. organisationssakkunniga. I det läge, vari frågan sålunda befunne sig, vore det icke möjligt att föreslå några särskilda bestämmelser till reglering av förhållandet mellan arbetslöshetsförsäkringen och den allmänna fattigvården.

Andra lagutskottet yttrade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 37 vid 1934 års riksdag över nyssnämnda proposition, bland annat, att utskottet i likhet med departementschefen ansåge principiellt, att olika former av samhällselig hjälpverksamhet borde hållas åtskilda, så att en person icke samtidigt bereddes hjälp från olika håll. På grund därav ville utskottet giva uttryck åt önskvärldheten av att pågående utredningar i ämnet bedreves med sådan skyndsamhet, att riksdagen snarast erhöile tillfälle att pröva frågan i hela dess vidd.

Riksdagen lämnade detta uttalande utan erinran.

Enligt givna direktiv hade *organisationssakkunniga* att behandla bland annat frågan om att åstadkomma större enhetlighet vid handhavandet inom kommunerna av den sociala omvårdnaden. De sakkunniga hava i sitt den 11 december 1934 avgivna betänkande (stat. off. utredn. 1934: 53) framlagt ett utkast till lag om den samhällseliga hjälpverksamhetens organisation med mera, vari föreslagits, att i varje kommun med mer än 1,500 invånare skall finnas en social nämnd med uppgift att handhava kommunens verksamhet för fattigvård, barnavård, ungdomsskydd, allmän ålderdomspensionering, behandling av alkoholister och arbetslöshetshjälp. I lagutkastet behandlas, bland annat, även frågan om förbud mot oregerad hjälpverksamhet.

I en vid betänkandet fogad *reservation* anförde ledamoten borgarrådet

Wictor Karlsson bland annat, att det vore ogörligt att enbart genom organisatoriska åtgärder undanröja alla de olägenheter, vilka till väsentlig del vore en följd av att den omfattande och mångskiftande socialvården reglerades av en mångfald olika lagar och författningar, som, tillkomna på olika tider, icke fullt harmonierade med varandra. Ville man ernå en verkligt effektiv samverkan mellan de olika verksamhetsgrenarna, torde detta icke kunna vinnas med mindre än att man grepe sig an med en revidering av de olika lagarna i syfte att åstadkomma inbördes samklang dem emellan. Särskilt gällde detta fattigvårdslagen, vars bestämmelser med hänsyn till de senare årens sociala lagstiftning i många hänseenden vore föråldrade, oklara och svårtolkade.

I proposition nr 232 till 1935 års riksdag angående anslag till bekämpande av arbetslösheten förklarade föredragande departementschefen, statsrådet Möller, att det syntes honom icke möjligt att taga ställning till de av 1933 års riksdag angivna spörsmålen, berörande arbetslöshetshjälpen och fattigvården, förrän i samband med den slutliga prövningen av organisations-sakkunnigas förslag.

Under år 1935 har inom socialdepartementet utarbetats en promemoria angående kommunal kontantunderstödsverksamhet utan statsbidrag och i annan form än fattigvård för hjälp åt arbetslösa. I denna promemoria har intagits ett utkast till lag om kommunal kontantunderstödsverksamhet vid arbetslöshet.

I yttranden över denna promemoria ha socialstyrelsen, arbetslöshetskommissionen, statens inspektör för fattigvård och barnavård samt överståthållarämbetet förklarat sig anse skäl tala för en allmän översyn av den sociala hjälplagstiftningen.

I proposition nr 3 till 1936 års riksdag med förslag till lag om socialregister uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Möller, att i de till övervägande antal avstyrkande yttranden, som avgivits över organisations-sakkunnigas betänkande, anförts åtskilliga skäl mot så omfattande förändringar i organisatoriskt hänseende, som ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle innebära. Då de anförda skälen syntes departementschefen bärande, hade han funnit sig icke böra lägga sakkunnigförslagets huvudprinciper till grund för lagstiftning i ämnet.

Vid 1936 års riksdag ifrågasattes i två motioner nämligen I: 288 av herr Otto Wangson och II: 348 av herr Spångberg m. fl. sådan ändring i 1 § fattigvårdslagen, att genom arbetslöshet nödlidande personer skulle erhålla rätt till fattigvård.

Andra lagutskottet yttrade i sitt över motionerna avgivna utlåtande i denna del bl. a.:

Det måste anses vara av vikt, att de av riksdagen begärda utredningarna rörande reglering av förhållandet mellan den offentliga arbetslöshetshjälpen

i dess olika former och den allmänna fattigvården samt rörande behovet och lämpligheten av laglig reglering av kommunernas verksamhet för arbetslöshetens bekämpande snarast fullföljas. Under det fortsatta utredningsarbetet bör till ingående prövning upptagas frågan om kommunernas rätt och skyldighet att utgiva fattigvård i anledning av arbetslöshet, varvid bör uppmärksammas den skillnad, som enligt nu gällande bestämmelser föreligger mellan å ena sidan arbetslösa, arbetsföra personer, vilka åtnjuta arbetslöshetshjälp, och å andra sidan arbetsoförmögna och andra, vilka erhålla fattigvård, i fråga om återbetalningsskyldighet för uppburen hjälp. Enligt utskottets mening är det av stor betydelse, att den samhälleliga hjälpverksamheten icke anordnas eller bedrivs på sådant sätt, att anslutningen till den statsunderstödda arbetslöshetsförsäkringen motverkas. Om möjlighet finnes för den arbetslöse att utan erläggande av avgifter och utan återbetalningsskyldighet erhålla lika stort eller högre understöd per dag av allmänna medel än vad de försäkrade erhålla från sina kassor, måste detta komma att försvåra arbetslöshetsförsäkringens utveckling. Frågan om kontantunderstödsbeloppens lämpliga avvägning i förhållande till daghjälp enligt arbetslöshetsförsäkringen torde därför böra göras till föremål för ingående övervägande.

På förslag av utskottet hemställde därefter riksdagen i skrivelse den 25 april 1936, nr 185, att Kungl. Maj:t måtte snarast fullfölja de av 1933 års riksdag begärda utredningarna rörande reglering av förhållandet mellan den offentliga arbetslöshetshjälpen i dess olika former och den allmänna fattigvården samt rörande behovet och lämpligheten av en laglig reglering av kommunernas verksamhet för arbetslöshetens bekämpande ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningarna kunde föranleda.

Denna framställning är fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I den nyssnämnda motionen I: 288 vid 1936 års riksdag ifrågasattes även en uppmjukning av den enligt motionärens mening orimligt stränga behovsprövning, som föreginge hjälpbeviljandet, ävensom avskaffande av beteckningen »fattigvård».

Andra lagutskottet yttrade i sitt ovan omförmälda utlåtande nr 35 — efter en historik i dessa ämnen, till vilken utskottet får hänvisa — att jämväl principerna för prövning av en hjälpsökandes behov samt frågan om den lämpligaste beteckningen av olika former av samhällets hjälpverksamhet torde komma att tilldraga sig uppmärksamhet vid de fortsatta utredningarna rörande reglering av förhållandet mellan den offentliga arbetslöshetshjälpen i dess olika former och den allmänna fattigvården samt rörande behovet och lämpligheten av laglig reglering av kommunernas verksamhet för arbetslöshetens bekämpande. På grund därav hade utskottet icke funnit tillräckliga skäl föreligga att hos Kungl. Maj:t göra någon framställning rörande dessa spörsmål.

Riksdagen anslöt sig till utskottets uppfattning.

I *proposition nr 130 till innevarande riksdag* angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, vilken proposition bifallits av riksdagen, har föredragande departe-

mentschefen, statsrådet Möller, bl. a. erinrat om att riksdagen påkallat omfattande utredningar angående fattigvårdslagstiftningen och åtskilliga därmed sammanhängande spörsmål, vilka departementschefen ansåge sig ej alltför länge kunna uppskjuta.

I *proposition nr 38 till årets riksdag* har Kungl. Maj:t framlagt förslag till bl. a. förordning om moderskapspenning och förordning om mödrahjälp. Efter hemställan av andra lagutskottet (utlåt. nr 38) har riksdagen i huvudsak antagit berörda förslag. Enligt dessa skall moderskapspenning eller mödrahjälp ej lämnas kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning.

Beträffande förhållandet mellan mödrahjälp och fattigvård återfinnas i propositionen vissa uttalanden av befolkningskommissionen (sid. 59) och av föredragande departementschefen (sid. 106 och 107), till vilka uttalanden utskottet får hänvisa.

Andra lagutskottet har i sitt berörda utlåtande på tal om beslutande organ för ärenden angående mödrahjälp yttrat (sid. 16), att den ståndpunkt, utskottet intagit till detta spörsmål, självfallet icke innebure, att frågan om mödrahjälpens organisation skulle undandragas en blivande utredning angående organisationen av socialvården i dess helhet.

I *proposition nr 276 till innevarande riksdag* med förslag till bl. a. lag om barnbidrag samt lag om förskottering av underhållsbidrag till barn återfinnas åtskilliga uttalanden av intresse i förevarande sammanhang.

Denna proposition grundas på två av 1934 års barnpensioneringsakkunniga avgivna betänkanden, nämligen ett av den 31 januari 1936 med förslag rörande bidrag åt barn till änkor och vissa invalider samt åt föräldralösa barn (stat. off. utredn. 1936: 6) och ett av den 18 november 1936 rörande förskottering av underhållsbidrag till barn utom äktenskap m. fl. (stat. off. utredn. 1936: 47).

De sakkunniga hava utgått från uppfattningen, att fattigvården vore en olämplig understödsform för barn. Denna mening har vunnit anslutning i flertalet yttranden över det tidigare betänkandet. En motsatt åsikt har emellertid även gjort sig gällande.

I detta sammanhang har krav framförts på allmän revision av samhällets understödsväsen för vinnande av större enhetlighet.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård har i detta avseende anført:

Splittring av understödsarbetet har under de senaste årtiondena varit ett starkt framträdande drag i lagstiftningen. Ytterligare ett stort steg skulle nu tagas i samma riktning till skada för de omsider framkomna enhetssträvandena. Innan ytterligare utvidgningar med i viss mån fristående hjälpformer tillskapas, bör upptagas till övervägande, huru ett enhetligt system i samhällets hjälpverksamhet skall åstadkommas. En revision i syfte att få olika grenar av hjälparbetet sammanförda på sådant sätt, att det lätt kan överskådas samtidigt som verkligt effektiv hjälp på humanaste sätt kommer alla till del,

som behöva stöd av det allmänna, synes för närvarande vara det problem, som starkast ropar på lösning. Härvid bör särskilt övervägas om den rätta hjälpformen är den, som hittills i det övervägande antalet fall av hjälpbehov tillämpats, nämligen efter företagen behovsprövning tilldelandet av understöd efter vars och ens behov, eller om man skall övergå till att meddela hjälp efter på förhand fastställda taxor, sedan vederbörandes inkomst utan närmare undersökning uppskattats till visst belopp. Vill man undvika den s. k. understödstagarandans utbredning, synes den förra vägen vara den säkraste att använda sig av.

Kravet på en allmän revision har framställts jämväl av socialstyrelsen, vissa länsstyrelser, stadsfullmäktige i vissa städer, några fattigvårdsstyrelser och barnavårdsnämnder, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet m. fl.

I yttrandena över barnpensioneringssakkunnigas senare betänkande har i regel de sakkunnigas uppfattning om fattigvården som en olämplig understödsform för barn vunnit anslutning, ehuru åtskilliga myndigheter och sammanslutningar icke velat instämma i de sakkunnigas kritik av fattigvården.

De allmänna invändningarna mot de sakkunnigas senare förslag hava bl. a. inriktats på den splittring och oreda i samhällets hjälpverksamhet, som den föreslagna förskotteringen befarats komma att medföra.

I detta sammanhang har åter kravet på enhetliga bestämmelser för den sociala hjälpverksamheten blivit rest.

Statskontoret har därvid betonat angelägenheten av att åtgärder vidtoges för vinnande av i möjligaste mån enkla och klara linjer, då det gällde samhällets understödjande åtgärder gentemot medborgare, som vore i behov av hjälp från det allmänna eller som ansetts böra beredas understöd eller bidrag i någon form. Det kunde icke bestridas, att nu rådande förhållanden medförde olägenheter icke blott för de hjälpbehövande individerna utan även för staten och landets kommuner, vilka senare jämväl hade att utöva kontrollerande och reviderande verksamhet inom det sociala området.

Barnavårdsnämnden i Stockholm har ansett, att därest nu en till sin omfattning betydande samhällelig hjälpverksamhet komme till stånd vid sidan om den nuvarande offentliga barnavårds- och fattigvårdsverksamheten i syfte att delvis ersätta densamma och utan att medföra dess rättsverkningar, behovet av snar revision av bestämmelserna rörande det offentliga understödsväsendet och klara linjer för denna verksamhet vunne ökad aktualitet och icke längre syntes kunna undanskjutas.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har ifrågasatt, huruvida icke hela den föreslagna lagstiftningen om barnbidrag och förskottering av underhållsbidrag borde tagas under omprövning i samband med en utredning angående allmän revision av fattigvårdslagen och vissa delar av lagen om samhällets barnavård.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har hemställt, att frågan om en bättre ställning för de utomäktenskapliga barnen finge upptagas till slutligt övervägande i samband med den allmänna revision av gällande lagstiftning om

kommunernas understödsverksamhet, som för varje dag visade sig bli allt nödvändigare.

En redogörelse för de över de sakkunnigas förslag avgivna yttrandena, i vad de äro av intresse i förevarande sammanhang, lämnas å sid. 34—42 i ovannämnda proposition nr 276.

I berörda proposition yttrar *föredragande departementschefen*, statsrådet Möller, bl. a.:

Den offentliga fattigvården har till uppgift att fylla behövande samhällsmedlemmars levnadsbehov i de fall, då detta icke tillgodoses genom särskilda, till betryggande av samhällsmedlemmarnas ekonomiska ställning avsedda inrättningar eller anordningar. Denna definition av begreppet fattigvård, som är hämtad ur det fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande, som ligger till grund för nu gällande fattigvårdslag, framhäver tydligt fattigvårdens subsidiära natur. Vid sidan av fattigvården ha utvecklats andra former av samhällets hjälpverksamhet. Den viktigaste av dessa är socialförsäkringen med dess olika grenar, såsom sjukförsäkring, olycksfallsförsäkring, invaliditets- och ålderdomsförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring. Genom socialförsäkringens fortskridande utveckling har området för fattigvårdens hjälpverksamhet alltmera begränsats. Vissa förslag till 1937 års riksdag komma, därest de bliva bifallna, att verka i samma riktning. De förslag angående lag om barnbidrag och lag om förskottering av underhållsbidrag till barn, som jag nu går att förorda, skola, om de av riksdagen godkännas, utgöra steg på samma väg. — — — — —

Om man från nu angivna ståndpunkt granskar de huvudinvändningar, som i yttrandena rests mot de sakkunnigas förslag, synas de icke kunna tillmätas avgörande betydelse. Det är sålunda naturligt, att för varje gång ett nytt område avskiljes från fattigvården och hänföres till en ny hjälpform, vissa praktiska svårigheter ifråga om gränsdragningen uppkomma. Lika självfallet torde vara, att när en dylik utbrytning sker, vissa kvarstående grupper måste känna sig mer eller mindre missgynnade i förhållande till dem, som komma i åtnjutande av den nya stödformen. Att av denna anledning motsätta sig en förbättring för sistnämnda grupp av hjälpbehövande är dock knappast försvarligt. Den splittring av den sociala omvårdnadens organisation, som uppstår på grund av nya gruppers avskiljande från fattigvården, torde tillsvidare vara oundviklig. Jag överväger att låta verkställa utredning om en allmän översyn av bestämmelserna rörande samhällets understödsverksamhet. Då det emellertid torde dröja en avsevärd tid, innan resultatet av en dylik utredning kan föreligga, anser jag den nu ifrågasatta reformen böra genomföras utan att nämnda utrednings slutförande avvaktas. Det nyligen inrättade socialregistret torde även motverka de befarade ogynnsamma följderna av splittringen.

Utskottet vill slutligen erinra om följande uttalande av statsrådet Möller om socialvårdens rationalisering vid behandlingen i andra kammaren den 14 april 1937 av Kungl. Maj:ts proposition nr 15 med förslag till vissa ändringar i 1935 års lag om folkpensionering:

Jag är övertygad om, att innan man kan skapa den rätta formen för en sådan gemensam socialvård, man först bör fråna fattigvården ha avskilt alla de grenar av den sociala omvårdnaden, som kunna skiljas därifrån. Detta bör ske därför att fattigvården icke skall vara den dominerande hjälpformen

i vårt land, när vi genomföra en reform. Genom de beslut, som jag hoppas att denna riksdag kommer att fatta, sker redan nu en betydande överflyttning till andra områden. Genom dyrortsgraderingen, moderskapspenningen, mödrhjälpen, barnpensioneringen och bidragsförskotten kommer den ena gruppen efter den andra att avskiljas och fattigvården begränsas till rimligare mått. Jag tror inte, att frågan om översynen av den sociala hjälpverksamheten är mogen att tagas upp, förrän man på detta sätt har begränsat fattigvården till ett minimum — kanske inte fullständigt till det minimum, som jag hoppas att man en gång skall komma till, men åtminstone någonting ditåt.

Under motsvarande debatt i första kammaren uttalade statsrådet Möller, att en översyn vore önskvärd och att det vore hans tanke, att en kommitté för ändamålet skulle komma att tillsättas. Det vore emellertid enligt statsrådets mening önskvärdt, att man byggt upp det socialpolitiska arbetet i något så när tillfredsställande omfattning, innan man ginge till mera definitiva beslut beträffande socialvården.

Såsom från åtskilliga håll uttalats har de senaste årtiondenas lagstiftning rörande den samhällsliga hjälpverksamheten medfört splittring av det offentliga understödsarbetet. De olägenheter, som otvivelaktigt äro förbundna därmed, hava föranlett, att krav rests på en översyn av lagstiftningen om socialvårdens olika grenar.

Utskottet.

Utskottet vill sålunda erinra, att 1933 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om bland annat skyndsamt utredning rörande regleringen av förhållandet mellan den offentliga arbetslöshetshjälpen i dess olika former och den allmänna fattigvården, samt att 1936 års riksdag, på förslag av andra lagutskottet, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte snarast fullfölja den av 1933 års riksdag begärda utredningen. Dessa framställningar äro fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. I proposition till årets riksdag angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga har emellertid chefen för socialdepartementet uttalat, att han ansåge sig ej alltför länge kunna uppskjuta de av riksdagen påkallade omfattande utredningarna angående fattigvårdslagstiftningen och därmed sammanhängande spörsmål.

I samband med de förslag om hjälp till mödrar och barn, som innefattas i propositionerna nr 38 och 276 till innevarande riksdag, hava yrkanden om enhetliga bestämmelser för det offentliga understödsarbetet från skilda håll framkommit. Föredragande departementschefen har i sistnämnda proposition uttalat, att det vore naturligt, att för varje gång ett nytt område avskiljdes från fattigvården och hänfördes till en ny hjälpform, vissa praktiska svårigheter i fråga om gränsdragningen måste uppkomma samt att den splittring av den sociala omvårdnadens organisation, som uppstode på grund av nya grupper avskiljande från fattigvården, tills vidare torde vara oundviklig. Departementschefen har i anslutning härtill yttrat, att han övertvågde att låta verkställa utredning om en allmän översyn av bestämmelserna rörande samhällets understödsverksamhet. Vid behandlingen i riksdagens kamrar den

14 april 1937 av Kungl. Maj:ts förslag om dyrortsgraderade folkpensioner gjorde departementschefen uttalanden i samma riktning.

Enligt utskottets mening är det uppenbart, att anordnandet av en betydande offentlig hjälpverksamhet vid sidan av fattigvården och barnvården måste medföra ett behov att planmässigt och organisatoriskt samordna de skilda hjälpformerna för att minska svårigheterna att ändamålsenligt tillämpa de olika lagarna. En revision av bestämmelserna om samhällets hjälpverksamhet med syfte att få olika grenar därav sammanförda på ett rationellt sätt synes utskottet vara i hög grad önskvärd. Utskottet bortser härvid icke från att man genom det år 1936 beslutade socialregistret erhållit viss möjlighet att få en översikt över den kommunala hjälpverksamheten.

Enligt utskottets uppfattning bör emellertid en översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet ej inskränkas till att avse de rent organisatoriska problemen utan bör omfatta jämväl andra med denna verksamhet sammanhängande spörsmål. Såsom departementschefen uttalat i nyssnämnda proposition om barnbidrag m. m. är det självfallet, att, när en utbrytning sker från fattigvårdslagen, de grupper, som för sitt hjälpbehov fortfarande hänvisas till den allmänna fattigvården, måste känna sig mer eller mindre missgynnade i förhållande till dem, som komma i åtnjutande av den nya stödformen.

En viss uppdelning av hjälpformerna med hänsyn till särskilda understödsbehov torde icke kunna undvikas. Det är emellertid enligt utskottets mening av den största vikt, att den samhälleliga hjälpverksamheten regleras på sådant sätt, att icke någon gren därav kan anses förödmjukande eller socialt stötande. Vid den av utskottet ifrågasatta revisionen måste därför beaktas, att en effektiv hjälp på ett humant sätt kommer alla verkligt hjälpbehövande till del.

Utskottet vill sålunda föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en översyn av lagstiftningen rörande samhällets hjälpverksamhet, varvid frågan om en rationell organisation av denna verksamhet bör ägnas särskild uppmärksamhet. Vid utredningen torde frågan om behovet av en enhetlig och systematiskt sammanhängande lagstiftning rörande socialvården bliva föremål för ingående överväganden. Kostnaderna för det allmänna vid genomförandet av de förslag, vartill utredningen kan föranleda, måste givetvis klarläggas.

Enär de särskilda spörsmål i förevarande motjoner, som redovisats under denna avdelning i utskottets utlåtande, lämpligen böra beaktas vid den ovan förordade utredningen, har utskottet icke ansett sig böra föreslå någon särskild framställning rörande dessa ämnen.

Utskottet vill slutligen framhålla, att då den av utskottet föreslagna översynen av lagstiftningen om de olika grenarna av samhällets hjälpverksamhet kan komma att taga en avsevärd tid i anspråk, denna översyn icke bör få stå hindrande i vägen för sådana reformer på socialvårdens område, vilka kunna anses vara av behovet påkallade.

B. Avskaffande av eller ändring i hemortsrättsbestämmelserna i fattigvårdslagen; fattigvårdens förstatligande; m. m.

I motionen II: 171 ifrågasättes att avskaffa hemortsrätten och förstatliga fattigvårderna. Erforderliga medel för fattigvårdsväsendet borde enligt motionärernas mening uttagas genom direkt statlig beskattning.

I motionen II: 351 framhålles, att kommunerna helt och hållet borde befrias från det sociala hjälpväsendets ekonomiska konsekvenser. Staten borde ensam svara för de ekonomiska bördorna, medan förvaltningen och handhavandet av hjälpväsendet alltjämt skulle åvila kommunerna genom de olika organ, som därför vore erforderliga.

I motionen II: 68 hemställes, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om skyndsamt utredning av vissa i motionen påtalade förhållanden samt för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunna föranledas. Motionärerna framhålla, att åtskilliga personer för hälsans vårdande (astma) uppehålla sig inom härför lämpligt belägna kommuner och sedermera komma att falla dessa kommuner till last genom att de kvarstanna i orten, där de mantalsskrivas och därefter förvärva hemortsrätt. Enligt motionärernas mening borde dylika underhållsfall på ett annat sätt omhändertagas från det allmännas sida. I motionen anföres bl. a.:

Huru ändrade bestämmelser i detta avseende lämpligast böra utformas kunna vi icke närmare bedöma. Olika vägar kunna tänkas framkomliga. Statens övertagande av fattigvårdsväsendet vore ju den rationellaste lösningen, men denna fråga lär icke ännu vara mogen för realiserande. En annan tänkbar utväg vore måhända att staten i fall sådana som här åsyftas åtoge sig kostnaderna för dessa fattigvårdsutgifter såsom fallet är med vissa andra kategorier av understödtagare. Eller också en lagändring — — — i kyrko- och mantalsskrivningsförfordningarna av sådant innehåll, att person besvärad med astma eller annan sjukdom, för vars hävande eller lindrande klimatiska eller andra förhållanden göra vissa platser inom vårt land till lämpliga vistelseorter, icke utan de kommunala myndigheternas medgivande tillåtes förvärva hemortsrätt inom kommun dit han bevisligen av hälsokäl överflyttar eller söker uppehålla sig, utan skall hans kyrko- och mantalsskrivningsort alltjämt vara den kommun, därifrån han inflyttade och senast var mantalsskriven, intill dess han på annan ort förvärvar hemortsrätt.

Frågan torde emellertid tarva utredning för att ur olika synpunkter — e) minst hänsynen till ifrågavarande sjuka — en tillfredsställande rättelse i dessa förhållanden skall kunna åvägbringas.

Enligt *fattigvårdslagen* gäller, att varje socken på landet samt varje stad eller köping, som har egen kommunalförvaltning, utgör ett fattigvårdssamhälle, som har att för sig ordna sin fattigvård (5 §). Hava två eller flera socknar å landet gemensam kommunalförvaltning, skola de anses såsom ett fattigvårdssamhälle. Två eller flera kommuner å landet kunna förenas att tillsammans utgöra ett fattigvårdssamhälle (6 §).

I 7 kapitlet innehåller lagen om fattigvården stadganden om hemortsrätt. Enligt dessa skall i fråga om fattigvård svensk medborgare anses, med vissa undantag, hava hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, inom vilket han senast varit mantalsskriven utan att hava under det år, som mantalsskrivningen avser, kommit i åtnjutande av fattigvård, som utövar inverkan på förvärv av hemortsrätt (45 §). Beträffande fattigvård, som utövar dylik inverkan, stadgas, att därest någon under det år, för vilket han mantalsskrivits inom visst fattigvårdssamhälle, åtnjutit fattigvård enligt 1 § i lagen (s. k. obligatorisk fattigvård) eller om under samma år fattigvård enligt 2 § i lagen (s. k. frivillig fattigvård) meddelats honom av annat fattigvårdssamhälle än det, där han mantalsskrivits, vinner han ej hemortsrätt på grund av nämnda mantalsskrivning (49 §). Vissa slag av fattigvård medföra dock icke berörda verkan. Hustru har samma hemortsrätt som mannen (47 § 1 mom.). Barn inom äktenskap har, så länge det är minderårigt, faderns eller, där han är död och modern lever, moderns hemortsrätt (47 § 2 mom.). Minderårigt barn utom äktenskap har samma hemortsrätt som modern, eller, om hon är död, den hon senast ägde (47 § 2 mom.).

Om fattigvårdssamhällenas inbördes ersättningsskyldighet stadgar lagen, att fattigvårdssamhälle, som enligt 1 § lämnat fattigvård åt någon, vilken har hemortsrätt inom annat samhälle, är, fränsett vissa undantagsfall, berättigat att erhålla ersättning för fattigvården av det senare samhället (50 och 51 §§). Bestrider hemortssamhället framställt krav, må talan om ersättningens utfående anhängiggöras hos Kungl. Maj:ts befallningshavande (54 §).

Frågan om ändringar i hemortsrättsbestämmelserna har tidigare vid många tillfällen varit föremål för utredning av sakkunniga samt prövning av riksdagen. En utförlig historik har lämnats i utskottets förut omnämnda utlåtande nr 35 vid 1936 års riksdag, till vilket utskottet får hänvisa.

Organisationssakkunniga hava i sitt ovan omförmälda betänkande sökt råda bot för de olägenheter, som äro förknippade med de av hemortsbestämmelserna härflytande processerna mellan fattigvårdssamhällen om ersättning för lämnad fattigvård eller barnavård. Förslaget innebär, att i de fall, i vilka det möter särskilda svårigheter att utreda, var en enligt 1 § fattigvårdslagen understödd svensk medborgare äger hemortsrätt, det skall stå vistelsesamhället fritt att vända sig till staten för erhållande av nio tiondelar av vårdkostnaden såsom full gottgörelse för denna. Enligt de sakkunnigas förslag skall frågan om ersättning för viss kostnad vara definitivt bragt ur världen i och med att gottgörelse för densamma lämnats med nio tiondelar av statsmedel. Vistelsesamhället skall icke äga möjlighet att, i fall det sedermera får kännedom om hemortssamhället, för den resterande tiondelen av kostnaden vända sig mot detta. Det har syntts de sakkunniga antagligt, att då man öppnar en utväg för kommunerna att skaffa sig ersättning för fattigvårds- och barnavårdskostnader på ett mindre tidsödande och arbetskrävande sätt än genom process mot andra kommuner, ett betydande antal fattigvårds- och barna-

vårdsprocesser komma att bortfalla och bland dem just de, som vålla de största olägenheterna.

Utskottet får vidare erinra, att 1934 års riksdag i anledning av en inom andra kammaren väckt motion på förslag av bevillningsutskottet (betänkande nr 24) i skrivelse (nr 178) till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning i syfte att åstadkomma förbättrad lagstiftning rörande mantalsskrivning och därmed sammanhängande frågor samt för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kan giva anledning. I motiveringen till nämnda skrivelse har framhållits, bland annat, att vissa brister i mantalsskrivningsförordningen med hänsyn till gällande bestämmelser om hemortsrätt kunna leda till orättvisor ur fattigvårdssynpunkt.

Kungl. Maj:t har den 28 februari 1936 beslutat tillsätta en kommitté — 1936 års uppbördskommitté — med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag rörande sättet för debitering, uppbörd och indrivning av utskylder samt folkbokföringens ordnande jämte härmed sammanhängande organisatoriska och andra frågor. I direktiven för kommitténs verksamhet, vari erinrats om nyssnämnda riksdagsskrivelse, har föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, yttrat, bland annat, att kommittén hade att pröva de förslag till ändringar i mantalsskrivningsförfarandet, som blivit framförda från riksdagens sida eller annat håll, och överhuvud företaga en revision av lagstiftningen på förevarande område.

Kommitténs arbete beräknas, enligt uppgift i berättelsen till innevarande riksdag om vad i rikets styrelse sig tilldragit, kunna avslutas under första halvåret 1938.

Den 24 januari 1936 beslöt Kungl. Maj:t tillsätta en kommitté, benämnd *kommunalskatteberedningen*, med uppdrag att i enlighet med vissa av föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, i statsrådsprotokollet för nämnda dag angivna riktlinjer verkställa utredning rörande den kommunala beskattningen jämte därmed sammanhängande frågor. I statsrådsprotokollet heter det bland annat:

Den utveckling, som särskilt under de senaste årtiondena ägt rum inom olika områden av samhällslivet, har icke kunnat undgå att taga sig uttryck i en stark stegring av de kommunala utgifterna. Samtidigt som kommunerna nödgats åtaga sig nya uppgifter av maktpåliggande och kostnadskrävande natur, hava kraven på den kommunala verksamhetens effektivitet över huvud taget blivit allt större. Vål har staten genom speciella förvaltningsbidrag i betydande utsträckning tagit sig an finansieringen av åtskilliga till kommunerna hänskjutna bestyr samt även därutöver trätt hjälpande emellan genom att tilldela synnerligt skattetyngda kommuner understöd, men dessa åtgärder hava icke visat sig tillräckliga för att åvägabrinda den lättnad och utjämning av det kommunala skattetrycket, som allmänt erkännes vara av behovet påkallad. Härför torde — såsom redan skatteutjämningsberedningen framhöll i sitt under 1932 avgivna principbetänkande — i främsta runnet erfordras ett avlyftande från kommunerna av kostnaderna för vissa uppgifter. Vid den nya utredningen av kommunalskattefrågan bör därför ånyo upptagas till

överbägende frågan om erforderliga jämkningar i den nuvarande fördelningen av samhällsuppgifterna mellan staten och kommuner av olika ordning. Med hänsyn till dessa uppgifters mångskiftande natur låter det sig icke göra att på detta stadium uppdraga några bestämda gränser för denna omprövning. Emellertid bör uppmärksammas, att icke en eventuell överflyttning av uppgifter kommer att förorsaka minskad effektivitet eller bristande sparsamhet vid deras handhavande; särskilt viktigt är detta, om i något fall beslutanderätten skulle befinnas icke lämpligen kunna förbindas med skyldighet att till någon mera väsentlig del bära de utgifter, som föränledas av beslutet.

Inom beredningen har utarbetats ett utkast rörande fördelningen av kostnaderna för fattigvården och barnavården. Beredningen har i detta utkast förklarat sig icke ha kunnat undgå att finna, att åtgärder vore starkt av behovet påkallade för att vinna lindring i särskilt de skattetyngda kommunernas kostnader för fattigvård och barnavård. Att helt och hållet överflytta primärkommunernas kostnader för sådana ändamål till stat eller landsting hade beredningen ansett sig ej kunna förorda. Beredningen hade överbägt, huruvida ett system, enligt vilket kommunerna tillerkändes bidrag till viss del av berörda kostnader, skulle giva bättre resultat, därvid beredningen diskuterat två alternativa möjligheter.

Ville man utforma bidragslinjen med hänsyn tagen främst till skattetrycket inom de olika kommunerna och sålunda i huvudsakligt syfte att främja skattutjämnning mellan kommunerna, måste enligt beredningen avgörande betydelse tillmätas kommunalskattens storlek inom vederbörande kommun. Därjämte måste tydligen hänsyn tagas till storleken av kommunens kostnader för fattigvård och barnavård. Med dessa utgångspunkter framkom beredningen till ett alternativ, enligt vilket statsbidrag skulle utgå till varje kommun, vars kostnader för nämnda ändamål under ett kalenderår med större eller mindre del överstege antalet skattekröner och skatteören för samma år, dock endast där den utdebiterade kommunalskatten uppginge till visst minimibelopp (*alternativ I*).

Frågan om bidrag till kommunerna för ifrågavarande ändamål kunde emellertid enligt beredningen behandlas även från den ståndpunkten, att fattigvården och barnavården såsom en statens angelägenhet borde i sin helhet bekostas av statsverket samt att — om detta av praktiska skäl befunnes icke görligt — staten i vart fall borde bestrida viss del av kostnaderna. I så fall borde fasta bidrag i princip utgå till alla kommuner, vilka fått vidkännas kostnader för de ändamål, varom här är fråga (*alternativ II*). Ville man anordna statsbidraget enligt den senare linjen, kunde man enligt beredningen tänka sig bidrag till varje kommun med ett fixt belopp för varje i kommunen mantalskriven person, vilket obestriddligen i tillämpningen bleve enklast. Ansåges en differentiering i fråga om statsbidragen vara erforderlig även vid det senare alternativet, syntes beredningen en möjlighet vara att verkställa en gruppering av rikets kommuner med hänsyn till risken för inträffande fattigvårds- och barnavårdsfall. Reglerna för statsbidragets bestämmande torde enligt beredningens mening bära kompletteras med en föreskrift. att

bidraget i intet fall finge överstiga viss del av de kostnader, för vars täckande bidraget skulle utgå. Ej heller torde det böra få förekomma, att bidraget per skattekrona räknat överstege viss del av den för året beslutade utdebiteringen inom kommunen.

Utkastet har varit utremitterat till vissa myndigheter och sammanslutningar, varefter spörsmålen varit föremål för ytterligare behandling inom beredningen.

Vid 1936 års riksdag har frågan om ändrad fördelning mellan staten och kommunerna av kostnaderna för fattigvård och barnavård motionsledes upp-tagits.

Sälunda yrkades *dels* i motionen I: 288 att utredning skulle ske bland annat rörande hemortsrättens avskaffande samt helt eller delvis förstatligande av fattigvården och *dels* i motionerna II: 58 och 59 att utredning skulle ske och förslag framläggas till sådan ändring i fattigvårdslagen och barnavårdslagen att alla nuvarande hemortsbestämmelser slopades, att i stället inskrevs i lagen, att varje svensk medborgare hade hemortsrätt i Sverige, utan angivande av någon särskild kommun, samt att staten betalade 75 % av alla fattigvårds- och barnavårdskostnader, som av därtill av staten utsedd kontrollmyndighet godkänts.

Andra lagutskottet, som behandlade dessa motioner, erinrade i sitt förut omförmälda utlåtande nr 35 om de för kommunalskatteberedningen meddelade direktiven och framhöll, att beredningen torde komma att taga ställning till frågorna om fattigvårdens och barnavårdens fullständiga eller delvisa förstatligande; vidare erinrade utskottet om organisations-sakkunnigas betänkande, vari frågan om fattigvårdsprocesserna behandlats, samt om det uppdrag, som den 28 februari 1936 lämnats åt 1936 års uppborrdskommitté att verkställa revision av, bland annat, lagstiftningen rörande mantalsskrivning, vilken lagstiftning ägde betydelse för frågan om hemortsrättsförvärv i fattigvårdshänseende. Då de spörsmål, som berörts i motionerna, således på grund av utredningar redan vore eller torde bliva föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, ansåg sig utskottet icke böra hemställa till riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära ytterligare utredning.

Riksdagen anslöt sig till utskottets uppfattning.

Såsom framgår av utskottets redogörelse hade andra lagutskottet vid 1936 års riksdag att i anledning av väckta motioner taga ställning till frågan om revision av bestämmelserna rörande hemortsrätt i fattigvårdslagen och barnavårdslagen samt om fattigvårdens och barnavårdens förstatligande. Andra lagutskottet erinrade i sitt ovan omförmälda utlåtande om de för kommunalskatteberedningen meddelade direktiven samt om organisations-sakkunnigas betänkande, vari frågan om fattigvårdsprocesserna behandlats, ävensom om det uppdrag, som lämnats 1936 års uppborrdskommitté. Då de spörsmål, som berörts i motionerna, således på grund av utredningar redan vore eller torde bliva föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, ansåg sig utskottet

Utskottet.

icke böra hemställa till riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära ytterligare utredning. Riksdagen anslöt sig till utskottets uppfattning.

Enär de synpunkter, som av utskottet vid 1936 års riksdag anfördes mot en särskild utredning rörande hemortsrätten och fattigvårdens förstälthet, fortfarande synas utskottet bärande, har utskottet icke funnit skäl att i anledning av de nu ifrågavarande motionerna föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t göra framställning rörande de i denna avdelning av utskottets utlåtande behandlade spörsmålen.

Utskottet vill härutöver framhålla, att vid den av utskottet förordade översynen av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet frågorna om hemortsrätt samt huvudmannaskapet för olika grenar av den sociala omvårdnaden givetvis måste tilldraga sig synnerlig uppmärksamhet.

C. Barns försörjningsplikt mot föräldrar m. m.

I motionen II: 171 anføres:

I fattigvårdslagen är föreskrivet, att barn äro försörjningspliktiga gentemot föräldrar och föräldrar gentemot barn. Detta stadgande har lett till de mest orimliga konsekvenser. Fall har förekommit, då vuxna barn med endast en arbetares vanliga inkomst tvingats att bidra till försörjandet av föräldrar, som själva försummat alla sina skyldigheter mot barnen. I dessa stycken bör fattigvårdslagen innehålla konkreta stadganden om under vilka ekonomiska betingelser en försörjningspliktig skall leva för att kunna åläggas fullgörandet av försörjningsplikt.

De stadganden, varom här är fråga, återfinnas i 3 samt 63 och 65 §§ i fattigvårdslagen. I 3 § stadgas, att föräldrar äro pliktiga att utan fattigvårdssamhälles betungande försörja sina minderåriga barn samt att det i övrigt åligger föräldrar och barn att i mån av behov å ena samt förmåga å andra sidan försörja varandra, så att de icke falla fattigvården till last. I 63 § berättigas fattigvårdsstyrelse att av den, vilken jämlikt 3 § bort ansvara för vårdtagares försörjning, uttaga ersättning för i enlighet med bestämmelserna i 1 § fattigvårdslagen lämnad fattigvård, i den mån fattigvårdsstyrelsen icke finner skäl till eftergift. Jämlikt 65 § må anspråk på ersättning av försörjningspliktig icke bifallas av de dömande myndigheterna, där den ersättningskyldige genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna nödiga medel till underhåll för sig och de sina.

I anledning av tre motioner (II: 188, 350 och 370) hemställde 1936 års riksdag, efter förslag av andra lagutskottet (utlåt. nr 36), i skrivelse den 25 april 1936, nr 186, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående möjligheten och lämpligheten att vidtaga dels sådan ändring i 65 § fattigvårdslagen, att anspråk på ersättning av barn för fattigvård, som lämnats deras föräldrar, icke måtte bifallas, då synnerliga skäl talade mot bifall till ersättningsanspråket dels ock sådana ändringar i 65 § fattigvårdslagen och 68 § 2 mom. barnavårdslagen, att anspråk på ersättning av make för vård, som

lämnats den andra makens barn, icke måtte bifallas, då synnerliga skäl talade mot bifall till ersättningsanspråket.

Till motivering för förstnämnda hemställan anförde andra lagutskottet, som över motionerna inhämtat yttrande från statens inspektör för fattigvård och barnavård samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet, bland annat:

Den i 3 § fattigvårdslagen angivna grundsatsen, att barn i mån av förmåga äro skyldiga att underhålla sina föräldrar, så att dessa icke falla fattigvården till last, anser utskottet äga starkt stöd i den allmänna rättsuppfattningen. Motionärerna ifrågasätta icke heller att upphäva denna grundsats. Emellertid hava i motionerna och de över desamma avgivna yttrandena framhållits, att regeln om barns försörjningsplikt i tillämpningen kan leda till resultat, som äro för rättskänslan stötande. Enligt 63 § fattigvårdslagen äger fattigvårdsstyrelse att av försörjningspliktig uttaga ersättning för fattigvård enligt 1 § samma lag, i den mån styrelsen icke finner skäl till eftergift. Jämlikt 65 § fattigvårdslagen må anspråk på ersättning av försörjningspliktig icke bifallas, om den ersättningskyldige genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna nödiga medel till underhåll för sig och de sina. Det skydd mot en alltför sträng tillämpning av grundsatsen om barns försörjningsplikt, som lämnas i dessa stadganden, har stundom visat sig för svagt. — — — — —

Det synes utskottet, som om de i motionerna påtalade olägenheterna i väsentlig mån vore att hänföra till en alltför sträng tillämpning av gällande bestämmelser om utkrävande av försörjningsplikt. Svenska landskommunernas förbund har i sitt yttrande uttalat, att förbundet under sin verksamhet erfarit, att fattigvårdsstyrelserna i icke ringa utsträckning synas förbise stadgandet i 63 § fattigvårdslagen om rätt att eftergiva ersättningsanspråk och anse sig riskera anmärkning av samhällets revisorer, därest de icke utkräva ersättning av enskilda försörjningspliktiga i alla de fall, då 65 § fattigvårdslagen icke utgör laga hinder för bifall till ersättningstalan. Genom upplysningsverksamhet av statens inspektör för fattigvård och barnavård samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet torde motionernas syfte i icke oväsentlig mån kunna främjas. I åtskilliga av de över motionerna avgivna yttrandena har ifrågasatts, huruvida icke de allvarligaste missförhållandena kunde hävas genom ett tillägg till 65 §§ fattigvårdslagen av innebörd, att talan mot försörjningspliktig icke får bifallas, då synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket, varvid såsom exempel nämnts, bland annat, att väsentliga svårigheter att fullgöra försörjningsplikten föreligga eller, att understödstagaren i hög grad eftersatt sin försörjningsplikt gentemot den, mot vilken kravet riktas, eller grovt förbrutit sig mot denne. Enligt utskottets mening tala skäl för en uppmjukning av nämnda stadgande. Utskottet vill på grund härav tillstyrka en utredning om möjligheten och lämpligheten att vidtaga sådan ändring i 65 § fattigvårdslagen, att anspråk på ersättning av barn för fattigvård, som lämnats deras föräldrar, icke må bifallas, då synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket. Genom en dylik ändring skulle fattigvårdsstyrelserna erhålla vägledning samt de dömande myndigheterna få möjlighet att lämna en oskäligen ersättningstalan utan bifall.

Beträffande spörsmålet om ersättning av make för vård, som lämnats den andra makens barn, anförde utskottet liknande synpunkter.

I anledning av riksdagens ovannämnda skrivelse uppdrogs den 10 juli 1936 åt statens inspektör för fattigvård och barnavård att efter erforderlig utredning inkomma med förslag till de ändrade bestämmelser, vartill utredningen kunde giva anledning.

I en den 8 februari 1937 dagteknad skrivelse har nämnde inspektör framlagt förslag till vissa ändringar i 1, 59, 61 och 65 §§ fattigvårdslagen samt 65 och 68 §§ barnavårdslagen. I fråga om 65 § fattigvårdslagen och 68 § 2 mom. barnavårdslagen har föreslagits sådant tillägg, att anspråk på ersättning ej må bifallas — utöver de i lagrummen för närvarande angivna fallen — jämväl då »*eljest synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket*».

Denna framställning är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet.

På förslag av andra lagutskottet hemställde 1936 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående bland annat möjligheten och lämpligheten att vidtaga sådan ändring i 65 § fattigvårdslagen, att anspråk på ersättning av barn för fattigvård, som lämnats deras föräldrar, icke måtte bifallas, då »*synnerliga skäl talade mot bifall till ersättningsanspråket*. Sedan åt statens inspektör för fattigvård och barnavård uppdragits att inkomma med utredning och förslag i anledning av bland annat riksdagens berörda hemställan, har denne den 8 februari 1937 avgivit utlåtande i ämnet. I berörda utlåtande har föreslagits sådant tillägg till nämnda paragraf, att anspråk på ersättning ej må bifallas, då »*synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket*».

Då sålunda det i förevarande motion berörda spörsmålet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, anser utskottet skäl saknas för riksdagen att göra någon ytterligare framställning till Kungl. Maj:t i ämnet.

Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad utskottet ovan (sid. 11, 17 och 20) anført får utskottet hemställa

A. beträffande frågorna om rationalisering av socialvården, lagstadgad rätt till hjälp för alla ofrivilligt nödlidande, principerna för behovsprövningen i fattigvårdslagen, formerna för fattigvårdsunderstöd, avskaffande av återbetalningsskyldighet i fråga om erhållen fattigvård samt avskaffande av beteckningen fattigvård:

1. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 33, I: 203, II: 114, II: 171, II: 351 och II: 406, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en översyn av lagstiftningen rörande samhällets hjälpverksamhet, varvid spörsmålet om en rationell organisation av denna verksamhet särskilt bör beaktas, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda; samt

2. att motionerna I: 203 och II: 406 i den mån de blivit föremål för behandling i detta utlåtande, motionerna II: 171 och II: 351 i nu ifrågavarande del ävensom motionerna I: 33 och II: 114, samtliga i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

B. beträffande frågorna om avskaffande av eller ändring i hemortsrättsbestämmelserna i fattigvårdslagen samt fattigvårdens förstatligande m. m.:

att motionen II: 68 ävensom motionerna II: 171 och II: 351 i nu ifrågavarande del icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. beträffande frågan om barns försörjningsplikt mot föräldrar m. m.:

att motionen II: 171 i nu ifrågavarande del icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 maj 1937.

På andra lagutskottets vägnar:

SIGFRID HANSSON.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sigfrid Hansson, Linder, P. Sandström, Sam Larsson, Norman*, Olof Carlsson, Wistrand** och *John Gustavson**;

från andra kammaren: herrar *Österström, Hage, Olovson, Skoglund, Pettersson i Hällbacken* och *Sandström* i Sollefteå, fru *Nordgren** och herr *Nyblom**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Wistrand* beträffande viss del av utskottets motivering.
